

segurament derivat directe de *capçar* (no regressió ocasional, *AlcM*), sembla aparèixer ja en docs. barcelonins (c. 1550: «en aquest dia en Bernat Verdaguer, arrendador del *dret de la capsa*, ço és dels *blats*, y carbó», *Ardits* iv, 57; més dubtós c. 1470, *ibid.* ii, 445); 'panotxa del blat de moro' b. empor. (Ir. Riques, Llofriu, *BDLC* ix, 93), «*las kádzas* del blat indi» se sent molt pel Ross. (Fouché; jo mateix ho sento a Casafabre, 1960); potser es basa en això mateix *capça-de-moro* 'mena de jonc caracteritzat per unes capcetes negres', Prat de Llobregat (1932), cf. *CostManc.* i, s. v.; també, però, en general 'copa d'arbre': xhi havia un pi: / la soca és de bronzo, la rama d'un or fi, / capdamunt de la *capsa* hi canta un francolí», MilàF., *Romilo.*, 532D; «allí baix, en aquella *kápsə* de pi que es veu», Montnegre (St. Celoni), 1931, «la rama de la *capça* dels arbres», Grions de Breda, 1971.

Capçada 'plataforma, sobretot rocosa, que forma l'alt d'una cinglera, d'una mola' [1181]: «afrontat --- de oriente in vinea Poncius Cervaria, de meridie in vinea nostra; et ipsa *capzada*, qui est juxta nostra vinea, vadit usque in serra, quomodo aqua discurrit, de occiduo in ---», doc. del *Cartulari* de Poblet, p. 41; 1640, *DTo.*; però no és pas solament cat. or. o merid., car també en el Flamicell, un «bony» del terme d'Astell, es coneix per «la *capçada* del Ban», 1957; també amb sentit vegetal (*CostManc.* i, s. v.): les *capçades* 'lleya i tronquets petits, a distinció de les soques dels arbres' ripoll. (Besora, 1953), «la rama de la *capça* dels arbres: si les tallen i les deixen caure en els desaigües dels camps, els embussen», Grions de Breda (1971).

Capçal [b. ll., en pl. *capitiales*, a. 948; *capzal* 1008, Bast-Bass., s. v.] 'coixí de capçalera' («un *cabzal*», doc. de Breda de 1198, Miret i Sans, *El Més antic text lit.*, 23, context en *LLENÇ-LLENÇOL*); en arag. ant. *capezal*: «et laxo ad illa camara decem plumazos de plumma et tres *capezales* et tres tapetes et quatuor linias» (a. 1134, *Cartul. de Fanlo*, 118), però el *kapeól* a Bielsa avui és la llinda de la porta, 1965; «lo llit, la espona del llit, lo *capsal*: summus lectus», OPou (*TbPu.*, 235); ultra això també significa en els Pirineus i altres bandes (*DBal.*) la *capçana* o rodella per dur un pes damunt del cap («fr. *tortillon*», a Àreu, 1933); *capçaler* mall.; *capçalera* [1640, *DTo.*], és el mot més corrent avui a tot el domini per a la del llit (incloent-hi Eivissa, PzCabrero): «aquí --- per pròlech y *capçalera* de l'*Atlàntida* transcriuré la coral enhorabona de l'immortal cantor de *Mireto*», Verd.; 'Saxifraga cotyledon' val., Cavanilles, *Obs.* ii, 330; *capçalada* i *capçalet*, *CostManc.* i, s. v.

Capçana [1014: «cum *chabizana* super-aurata», document rossellonès, Alart, *InoLC*, s. v. sobre; *capsanes* en un altre de 1307, *RLR* iv, 377, context s. v. *jubat*]; els «macips de *capçana*» [abans de 1440, *DBal.*] foren sempre camàlics descarregadors del port; «aportar lo pa al forn; la *capsana* que-s posa en lo cap per aportar millor la post: cesticillus, torulus», OPou (*TbPu.*, 219), mot de gran extensió dialectal, amb diverses aplicacions: per als pescadors del Maresme, és

una rodella feta de cordes, buida del mig, on es té ficat el càntir de l'aigua, a dins de la barca, per tal que amb el balanceig no es tombi i es vessi (St. Pol, 1929); especialment viu a les Illes (menorq. *katsána*), veg. cita s. v. *llevador*; a Eivissa la que serveix de «pavès» per a una olla, i la de portar un pes damunt del cap, St. Miquel de Balansat, 1963; «més tonto que una *capçana*» comparança general a tot el val. (*Canyissaes*, p. 129); formació arrelada en mossàrab: *kabsána* «vestmentum (gl.: quando caput et corpus cooperitur)», *RMa.*, que potser per metonímia passà en la forma *qabşán* en el sentit de «amphore» a l'àrab algerià (Beaussier) (per a l'alt-arag. i gascó *cabeça(n)a*, veg. supra); *capçanada* 'cop de cap' 'trompada' menorquí (Moll, *BDLC* xii, 202), que es diu *capcinada* en el cat. central i oriental (Verdaguer); *capçaner*; *capçanós*.

Capcer 'extrem superior' bal.: «frontó» mall. (*BDLC* iv, 369), 'barnoi o suro ancorat', que assenyala una almadrava (*kətsé*, Palma-S'Estanyol, Cala Rajada), que assenyala una nansa (Cabrera, 1968), que assenyala xarxes submergides (Fornells de Men., 1964), 'mena d'ocell' (Urgell, Xuriguera, *Margarit*, pp. 41-42). *Capcera* mot comarcal del cat. or. i occid. 'capçalera o parts altes d'una vall': «aquell és el sot de l'Infern, però de la *kəpsérə* en diuen ---», Montnegre de St. Celoni (1931), les *kəpséres* de Ruixou a Montcortès de Pallars (1957); «les *kəpséres* són del senyor i lo terme són pastures del poble», Boí (1968); *capcerina*; *capcina*; *capcinal*, -nall; *capcinar* [*DBal.*]; *capcinejar*, -neig; *capcinell*; *capcinera*. *Capcillo* «extremitat o punta de l'ala» val. (GaGirona, *Maestr.*, 131, Sueca, *AlcM*), potser d'herència mossàrab; *capcilló* «capoll, colme de mont, campanar o tossal», maestr. (ib.), 'd'arbre' tort. (*AlcM*). *Capcir* [1359, etc.] per ultracorrecció catalana de *Capcieir*, -ARIUM = cat. *capcer* 'del capdamunt'. *Capciró* [escr. Renaix.]; *capcirola*.

Capçó [c. 1275, Llull]: «en la beyla font lavà ses mans e sa cara, per rahó de les làgremes que havia gitades, e axugà-s en un blanc *capçó* que portava, en lo qual havia customa de axugar los ulls cant ploraven» en la trad. llatina: «tergit se uno panno albo» (*Gentil*, O. C., p. 299); 1660, *DTo.*; 'capciró d'una planta' ross. («la *lənsánə* fa un *kədzú*», Caudiers de Capcir, 1960); peça de vestir dels infants: «en els nens de més de tres mesos: des dels *capsons* fins a les mitgetes», Em. Vilanova, *Plorant i R.*, 139; «lo bateig --- après d'escoltar observacions de la llevadora sobre la manera de sostenir a la criatura, a la qui havia despullet de son barnús y *capsonet*», Pons i Mass. (*Colla del Carrer* ix, 109); 'capdamunt del bastó': «de l'aixella esquerra li sortia 'l *capsó* d'or de sa mangala», Noller, *Vilaniu*, 296; *capçonada* [1387]; *capçonets* [1406]. *Capçull*. *Capçut*, -uda, adj. dels peixos que tenen molt de cap, i en general dels exemplars grossos d'una espècie St. Pol de Mar, 1929 [1518, mall.].

Capçol 'drap de cuina per eixugar-se les mans' que *AlcM* localitza a Urgell i Segarra i en dona un doc.